

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 100-gades pasākumā

Publicēts pirms vairāk nekā 5 gadiem

Publicēts: 16.10.2019.

Godātā Juridiskās fakultātes vadība, mācībspēki, juristu saime!

Cienijamie klātesošie!

Kā goda titula saņēmējs – Juridiskās fakultātes draugs – sveicu jūs visus šajā lielajā dienā!

I

Latvijas Universitātes Juridiskajai fakultātei vienmēr bijusi, ir un būs īpaša misija – atbildība par Latvijas tiesisko sistēmu, kas ir viens no mūsu demokrātiskās valsts stūrakmeņiem.

II

Ikvienas tiesiskās sistēmas pamats ir meklējams juridiskajās augstskolās ar savām vērtībām un tradīcijām. Veicot zinātnisko un akadēmisko darbu, tās mācībspēki un topošie juristi stiprina nacionālo tiesību zinātni un Latvijas valsti.

Fakultātei ir nepārvērtējama nozīme tiesnešu, valsts pārvaldes darbinieku un politiķu izglītošanā, mūsu nacionālās elites veidošanā. Tieši juristi ir tā mūsu sabiedrības daļa, kam jādemonstrē īpaša atbildības izjūta un pienākuma apziņa, kas padara mūsu

demokrātiju pastāvēt un aizsargāties spējīgu, bet tiesiskas valsts principus – par mūsu Satversmes un visas tiesiskās sistēmas neaizskaramu kodolu.

III

Demokrātiskajā Latvijā juristiem vienmēr ir jābūt uzticīgiem valstij un tās tiesiskajai sistēmai. Ikviens jurists strādā savas valsts ietvarā un var valsti gan celt, gan tai kaitēt.

Tas ir vērtību un lojalitātes jautājums, kas bija pilnīgi skaidrs mūsu priekštečiem – Juridiskās fakultātes dibinātājiem pirms 100 gadiem. Tātad juristam ir obligāta lojalitāte pret valsti. Tas varbūt nav citām profesijām, piemēram, citas akadēmiskās profesijas pārstāvim vai galdniekam. Mainās valsts, mainās juristi.

Šim izcilajām patriotiskajām personībām – Juridiskās fakultātes dibinātājiem – mēs pateicamies arī šodien. No viņiem joprojām varam iedvesmoties. Viņi sāka celt Juridisko fakultāti, Latvijas tiesisko sistēmu no nulles, tukšā vietā dibinot valsti.

IV

Šeit jau tika piesaukti gan Čakste, gan citi, un es domāju, viņi joprojām ir piemērs gan Juridiskās fakultātes studentiem, gan mācībspēkiem.

V

Jebkura tiesiskā sistēma atspoguļo politisko sistēmu. Tādēļ noraidāms ir naivais priekšstats, ka tiesiskā sistēma it kā darbojas pati par sevi, ka tā ir “nepolitiska”.

Tieši otrādi – tiesiskā sistēma mūsdienās ir pati svarīgākā politiskās iekārtas izpausme, jo politikas mērķi šodien, demokrātiskā valstī, tiek īstenoti pamatā ar tiesību palīdzību, lai aizsargātu nacionālo valstiskumu un demokrātisku tiesisku valsti. Taču mūsu demokrātijas pieredze salīdzinoši vēl ir ļoti jauna.

VI

Ne tik senā pagātnē ir pusgadsimts, kad Juridiskajā fakultātē tika skolots un slīpēts padomju juridiskais personāls. Kad Trešās atmodas rezultātā PSRS okupācijas režīma ieviestā politiskā sistēma strauji sabruka, tiesību sistēma mainījās lēni, evolucionārā ceļā. Politiskā sistēma tika noslaucīta revolucionārā ceļā. Tiesību sistēma ir izmainījusies evolūcijas garā. Jo izmainīt tiesību sistēmu vienmēr ir grūtāk un lēnāk, jo tas prasa zināšanas un kompetences, savukārt revolūcija prasa gribu un drosmi.

VII

Priekšstati par taisnīgumu Rietumu un sociālistiskajā sabiedrībā bija atšķirīgi. Tādēļ Rietumu tiesību pielietošanas metodoloģiju atjaunotās Latvijas ierēdņi un juristi varēja apgūt tikai kopā ar Rietumu tiesību filozofiju kā visas tiesību sistēmas saturisko pamatu. Pamatā šī transformācija notika, vienlaicīgi strādājot (“learning by doing”), un tā pamazām 10-12 gadu laikā arī šo transformāciju tiesību sistēmā varēja uzskatīt par pabeigtu, katrā ziņā par pabeigtu tik tālu, ka formālais process beidzās 2004.gadā, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā, kur ir noteikta tiesību sistēma, kas ir spējīga darboties ES. Tieši Juridiskā fakultāte ir devusi šajā procesā lielu ieguldījumu.

Kaut gan tiesību transformācijas process ir noslēdzies, tiesību kultūra, kas ir vēl plašāks un izplūdušāks jēdziens, vēl turpina veidoties, un jaunas tiesību kultūras radīšana aizņem vēl ilgāku laiku nekā tiesību transformācija. Tātad – tiesību revolūcija, tiesību transformācija un tiesību kultūra. Tiesību kultūra veidojas joprojām. Varam redzēt tiesību kultūras iezīmes Latvijā, kur varam redzēt joprojām paliekas no padomju tiesību kultūras, pat cariskās Krievijas tiesību kultūras, ja ar skaidru aci vēlamies saskatīt, un šīs vecās paliekas traucē piemērot to tiesību sistēmu (kas mums ir principā jauna, arī moderna) pietiekami efektīvi, sasniedzot jēgu.

IX

Kur mēs atrodamies tagad?

Lielos vilcienos var teikt, ka Latvijā tiesiskā sistēma darbojas tāpat kā citās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Tomēr redzams arī, ka mūsu demokrātijā ir pastiprināti jāattīsta cieņa pret likuma varu un jāpadara efektīvāks tiesību aizsardzības institūciju darbs, un tas ir tiesību kultūras jautājums, arī likumdošanas jautājums, savukārt tiesību kultūru var iespaidot tieši vislabāk ar juridisko izglītību, ne tik daudz ar likumdošanu. Es domāju tādu juridisko izglītību, kas ilgst ne tikai 5 gadus, bet pastāvīgi, tā ir mūžizglītība. Arī juristiem ir jāizglītojas tālāk mūža garumā.

X

Mūsdienu tiesību zinātne, vismaz tā, kas rodas Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē, ir integrējusies Eiropas tiesību zinātnes lokā. Kā to vislabāk konstatēt? Apskatoties vērēs. Vērēs mēs redzam tiesību telpu, kurai Latvijas tiesību zinātne ir pieslēgusies un no kuras mēs pārņemam atziņas un jaunas idejas. Šīs vērēs pamatā pirms gadiem 15 bija Krievijas un bijušās Padomju Savienības pētījumi, uz ko atsaucās zinātnieki, bet šodien redzam, ka mūsu referenču telpa ir Eiropas Savienības un visas Rietumu pasaules tiesību telpu. Latvijas tiesību zinātne iegājuši pamazām Rietumu tiesību lokā, kontinentālās Eiropas tiesību atzarā.

Vienīgi jautājums ir par to, ka tiesību zinātne pieder pie tām zinātnēm, kas ir primāri nacionālas. Ir dabas zinātnes – matemātika, fizika – ir starptautiskas zinātnes (nav tāda latviešu matemātika), bet ir humanitārās zinātnes, tiesību zinātne, kas ir vērstas vairāk uz Latviju, un tās ir jāvērtē citādāk, nevaram tās mehāniski vērtēt un salīdzināt starptautiskos reitingus un citējamību. Šeit ir nepieciešama diferencēta pieeja nacionālajām zinātnēm no dabas zinātnēm, kur, lai iegūtu izcilību, ir jāintegrējas pasaules zinātnē, un tur varam vērtēt izcilību pēc reitingiem un publikāciju punktiem, bet juridiskajā zinātnē jāraugās citādi. Vēl stingri jāpiestrādā, kā referenču telpā varam novērtēt juridiskās zinātnes kvalitāti, un es domāju, ka varētu Juridiskajai fakultātei ierosināt šādu darba grupu radīt, lai noteiktu, kā vērtēsim kvalitāti Latvijas tiesību zinātnei. Ir jāatrod tie elementi un kritēriji, lai šādu kvalitātes vērtēšanas sistēmu varētu ieviest.

XI

Es gribētu uzsvērt, ka tiesībzinātne ir integrāla tiesību sastāvdaļa. Tiesības sastāv no vairākiem elementiem, un pats galvenais elements ir tiesību ideja. Tiesību ideja parasti pastāv nerakstītā, neformulētā veidā. Modernā valstī šīs līdz galam nenoformulētās tiesību idejas no nerakstītas formas pārtop rakstītā formā likuma vai cita normatīva akta veidā. Bet normatīvais akts vēl nav tiesības – normatīvais akts tikai atspoguļo tiesību ideju. Savukārt normatīvajā aktā ietilpstošo tiesību ideju apstrādā tiesību zinātne, jo tiesību zinātne, interpretējot tiesību normas, redz šo laukumu, kas atrodas starp tiesību tekstu. Tiesību zinātne ir tā, kas ieliek tiesību tekstu plašākā kontekstā, radot tam jēgu un pielietojumu. Mūsu tiesību kultūrā šeit ir zināma problēma – ielikt tiesību tekstu jēgpilnā kontekstā, redzot un formulējot to, kas ietilpst tiesību teksta elementos. Es vēlētos, lai tiesību zinātne pievērstu zināmu uzmanību šai metodoloģijai.

XII

Kolēgi, bez tiesībzinātnes pastāvīgas darbības tiesību sistēma pati par sevi nevar jēgpilni piemērotā. Tāpēc tiesību zinātnei Latvijas tiesību funkcionēšanas sistēmā ir stratēģiska nozīme. Ir jāpievērš uzmanība tam, lai tiesību zinātne varētu pastāvīgi eksistēt un pastāvīgi attīstīties. To nodrošina publikācijas, tiesību žurnālu izdošana, pētījumi, monogrāfijas. Apzinoties juridiskās zinātnes stratēģisko nozīmi valsts tiesību funkcionēšanā un, līdz ar to, pašas valsts funkcionēšanā, šis aspekts ir jāņem vērā, pieņemot finansiālus lēmumus, lai nodrošinātu tiesībzinātnes pastāvēšanu.

Dārgie kolēgi!

Liels paldies, kā Juridiskās fakultātes draugam, par iespēju sveikt jūs jubilejā. Es novēlu patīkamas tālākās svinības!

Liels paldies!

Saistītas tēmas

[Egils Levits](#)

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-latvijas-universitates-juridiskas-fakultates-100-gades-pasakuma>